

Filia Muzeum Obrony Wybrzeża
Bateria Vineta
w Świnoujściu

Podziemne Miasto na Wyspie Wolin

Legenda schronu koszarowo-bojowego (Obiekt A).

1 Nisza do odkażania	10 Umywalnia i toalety
2 Kotłownia	11 Służa ogniowa
4 Izba podoficerska	12 Magazyny na pociski oświetlające (po 50 sztuk)
5 Izba oficera	13 Magazyny na pociski (po 75 sztuk)
6 Pomieszczenia marynarzy	14 Magazyny na zapalniki
7 Pomieszczenie aparatury	15 Magazyny na 125 ładunków
8 Pomieszczenie filtrowentylacji i hydrofornia	16 Stanowisko działowe (barbeta)
9 Ambulatorium	

Podziemne Miasto na Wyspie Wolin
Filia Muzeum Obrony Wybrzeża
ul. Bunkrowa 2
72-610 Świnoujście
tel. 532 373 248, 503 741 307
email: kontakt@podziemne-miasto.pl
www.podziemne-miasto.pl

Witamy w Podziemnym Mieście!

Uwaga! Podziemne Miasto zwiedza się wyłącznie z przewodnikiem.
Prosimy o dołączenie się do wskazanej przez obsługę grupy.

Po kilkuminutowym wstępie – ustawieniu, przeliczeniu, przywitaniu i wprowadzeniu historycznym wyruszyć na trasę odkrywać tajemnice Podziemnego Miasta. Ze względów bezpieczeństwa, po wejściu pod ziemię prosimy o nieodłączanie się od grupy. Zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem, który ubrany jest w historyczny mundur polskiej armii z przełomu lat 50. i 60. XX wieku. Podczas zwiedzania zwracajcie uwagę na oznaczone punkty, których historię przeczytanie w poniższym tekście.

Zapraszamy do podróży w czasie!

Zwiedzanie rozpoczyna się o wyznaczonej godzinie przy zielonym budynku dawnej wartowni, zlokalizowanej w południowo zachodniej części kompleksu, przy głównej bramie wyjazdowej.

► **Po ustawieniu, przywitaniu i krótkim wprowadzeniu historycznym ruszamy w trasę.**

Zanim jednak wejdziemy do podziemi czeka nas kilkusetmetrowy marsz. Po krótkim spacerze natrafiamy na wewnętrzne ogrodzenie kompleksu. Jest to przejście do drugiej strefy. Po przebudowie kompleksu w latach 60. polska armia podzieliła kompleks na **pięć stref: dwie naziemne i trzy podziemne**. Jeszcze kilka lat temu przekroczenie każdej furty w kompleksie wymagało okazania specjalnej przepustki. W strefie drugiej zlokalizowano najważniejsze schrony połączone podziemnym korytarzem.

► **Kierując się za żołnierzem podążamy w kierunku wschodniej części kompleksu.**

Przy wschodniej bramie wyjazdowej ze strefy wewnętrznej znajdują się **wieże wartownicze** oraz dodatkowe ogrodzenie elektryczne które funkcjonowało w tym miejscu w drugiej połowie lat 60. XX wieku. Niestety ze względu na wadę jaką było częste włączanie alarmów przez zwierzynę, po kilku latach zrezygnowano z tego rozwiązania.

OBIEKT H

Za ogrodzeniem znajduje się fundament (**H-patrz mapa**), gdzie w trakcie drugiej wojny światowej posadowiony był **nowoczesny radar FuMO-214 Würzburg-Riese**. Radar został zamontowany na terenie baterii w 1941 roku i służył do kierowania ogniem

artylerii przeciwlotniczej oraz światłem reflektorów. Cała konstrukcja miała 10 metrów wysokości, a antena mierzyła 7,5 metra średnicy. Ważąca 15 ton konstrukcja obsługiwana była przez sześciu żołnierzy. Radar mógł śledzić obiekty w odległości do 70 km. Do dzisiaj zachowała się żelbetowa podstawa, na której urządzenie było zamontowane. 200 metrów dalej na wschód, u podnóża wydmy zlokalizowano **maszynownię (F)** oraz **schron amunicyjny** na zapasowe 600 sztuk pocisków (**G**). Oba obiekty nie są włączone w trasę zwiedzania, a więcej informacji o nich można znaleźć pod numerkami w umieszczonych na mapie opisach.

W I połowie lat 60. XX wieku schrony połączono podziemnym korytarzem (w podziemnej części kompleksu jest 1500 metrów korytarza). Żołnierze ze specjalnej kompanii Marynarki Wojennej przez 3 tygodnie, 24 godziny na dobę na trzy zmiany odlewali podziemne korytarze. Do korytarza można dostać się jednym z ośmiu wejść. Aby jednak dostać się do tuneli potrzebna była kolejna przepustka. Wewnątrz tuneli przebiegają instalacje alarmowe natomiast kilkadesiat centymetrów pod posadzką biegnie kanał techniczny, którym przebiegają instalacje zasilające schrony, łączność i inna infrastruktura techniczna.

Pod ziemią znajduje się łącznie **pięć schronów**: dwukondygnacyjny schron dowodzenia oraz cztery schrony koszarowo-bojowe ze stanowiskami dla armat kalibru 15 cm. Położone w linii wschód-zachód schrony oddalone są od siebie o około 100-150 metrów. Zbudowane z żelbetu konstrukcje o ścianach i stropach grubości 120 centymetrów mają po 35 metrów długości i 19,6 metrów szerokości. Każdy z nich funkcjonalnie (w czasie II wojny światowej) podzielony był na dwie części: koszarową (południową) i bojową (północną).

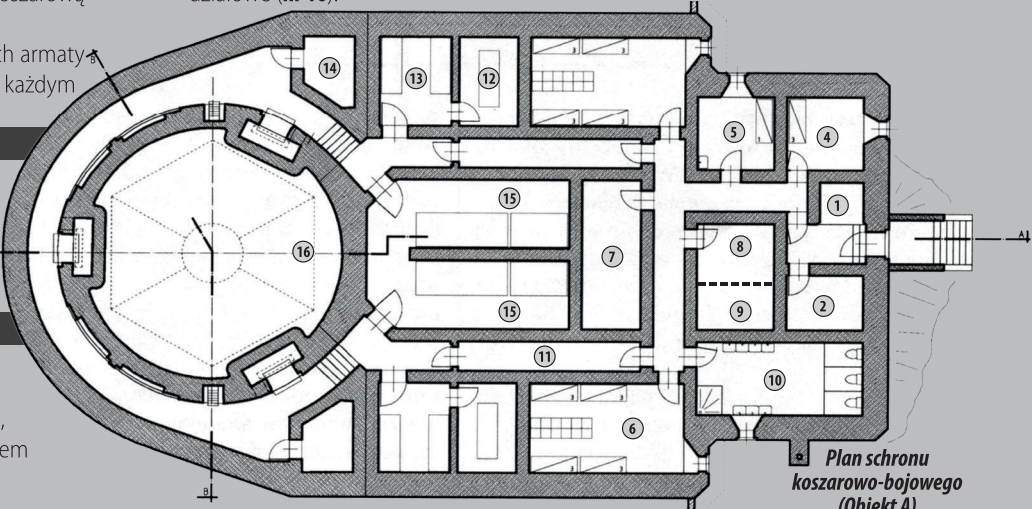
Bryły schronów w czasie II wojny światowej nie były otoczone drzewami, a ich armaty zamontowane na schronach mogły strzelać zarówno w stronę morza, jak i w każdym innym kierunku.

OBIEKT E

Wchodząc do podziemi (strefa numer 3) tuż obok wież wartowniczych, jesteśmy przy **S04** (stanowisko ogniowe nr 4, obecnie obiekt **E**), które w czasach Ludowego Wojska Polskiego pełniło funkcję kantyny oficerskiej. W środku znajdowały się pomieszczenia kuchni, stołówki, łazienki oraz magazynów.

OBIEKT D

Idąc podziemnym tunelem docieramy do skrzyżowania z **S03** (stanowisko ogniowe nr 3, obecnie obiekt **D**) pełniące funkcję **Radiowego Centrum Odbiorczego (RCO)**. Schron wyposażono w różnego rodzaju sprzęt łączności, żeby wejść do środka trzeba było wylegitymować się specjalnym pozwoleniem (strefa numer 4).

Poza trasą standardowego zwiedzania:

OBIEKT F

Schron maszynowni Baterii Vineta to bunkier o wymiarach 15,7m na 10,9m. Położony jest on w pierwszej, zewnętrznej strefie we wschodniej części kompleksu. Maszynownia nie jest połączona podziemnym korytarzem z resztą obiektów, więc jest niezależna od całości. Cały kompleks baterii posiada trzy źródła zasilania: z sieci miejskiej, z maszynowni i na wypadek awarii każdy z obiektów wyposażony jest w dodatkowe, mniejsze agregaty. Największą zachowaną maszyną w tym schronie jest silnik spalinowy napędzający alternator wyprodukowany w 1959 roku w czeskich zakładach MEZ Frenstád, który wytwarza do 60 kW energii elektrycznej. Po drugim agregacie o mocy blisko 100 kW zachowały się tylko fundamenty. W pomieszczeniu agregatów zachowała się także **nowoczesna rozdzielnia elektryczna**, która w trakcie zaniku napięcia zewnętrznego automatycznie uruchamiała agregaty prądotwórcze.

Za ścianą obok, tuż obok wejścia znajduje się **magazyn paliw i smarów**. W tym pomieszczeniu znajdują się trzy duże zbiorniki na paliwo zasilające agregaty. Każdy z nich mieści 1500 litrów ropy co zapewniało funkcjonowanie maszyn bez przerwy, na najwyższych obrotach przez tydzień.

Po drugiej stronie korytarza, na wprost magazynu paliw znajduje się pomieszczenie **akumulatorni**. Potężne baterie służyły m.in. do awaryjnego rozruchu agregatów prądotwórczych.

W schronie znajdują się ponadto toaleta, pomieszczenie załogi, pomieszczenie filtrowentylacji, a także hydrofornia ze studnią o głębokości 60 metrów. Studnia od czasów wojennych do dzisiaj zapewnia zasilanie kompleksu w wodę podziemną. Dzisiejsza funkcjonalność urządzeń możliwa jest dzięki kosztownej wymianie urządzeń, której dokonało wojsko w 2007 roku.

OBIEKT G

W odległości ok. 100 metrów na wschód od maszynowni znajduje się **schron amunicyjny**. Jego konstrukcja schowana została u podnóża wydmy, aby chronić go przed nadlatującymi od strony morza pociskami. W magazynie mieściło się 600 ładunków i pocisków, 120 ładunków i pocisków zapalających, 12.000 sztuk amunicji strzeleckiej, zapalniki i zapłoniki. Schron ten był wzorcem dla innych tego typu obiektów budowanych w Europie pod nazwą **Regelbau M 145**.

Prezentowany egzemplarz mapy powstał w latach 70. XX wieku i prezentuje potencjalne miejsca ataków bronią atomową na Zachodnim Teatrze Wojennym. Planowany scenariusz wojny zakładał uderzenie dwóch rzutów strategicznych. W pierwszym rzucie na zachód ruszyć miały m.in.: Front Polski (nadmorski) w sile nawet 600 000 żołnierzy oraz Front Czechosłowacki. W drugim uderzeniu zza wschodniej granicy przez Polskę przemaszzerowaloby nawet około dwóch milionów żołnierzy radzieckich. Dlatego też w założeniach na wypadek wojny brano pod uwagę atak NATO na linie największych rzek, aby zniszczyć mosty, drogi i linie kolejowe, którymi poruszać się miał II rzut strategiczny.

► **Po zapoznaniu się z mapą i schronem dowodzenia wychodzimy na zewnątrz, a następnie udajemy się w kierunku stanowiska ogniowego S01.**

W tym miejscu zamontowana była **armata 15cm SK C/28 firmy Rheinmetall**. Każda z armat razem z pancernem ważyła 16 ton, a dzięki położeniu na wydym mogła strzelać pociskami ważącymi około 45 kg na odległość nawet 23 kilometrów. Działo zamontowano na fundamencie, wokół którego poprowadzono tunel obiegający stanowisko armatnie. W tunelu znajdują się trzy windy amunicyjne oraz wyjścia dla załogi zakwaterowanej w schronie. W czasie II wojny światowej na przedpolu nie było drzew, aby armaty miały bezpośredni widok na Zatokę Pomorską i wejście do portu w Świnoujściu.

To niesamowite świadectwo historii byłoby niemożliwe do zwiedzania, gdyby nie pomoc wielu osób i instytucji zaangażowanych w ratowanie kompleksu i mecenasowi Baterii Vineta - "Podziemnego Miasta" - Spółce Gaz-System S.A., która od lat wspiera rewitalizację tego unikatowego zabytku historii. Dziękujemy również wszystkim odwiedzającym, którzy zakupując bilet dokładają swoją cegiełkę do rewitalizacji całego kompleksu.

Rys historyczny

Historia Baterii Vineta (Podziemnego Miasta) rozpoczyna się w latach trzydziestych XX wieku. Świnoujście (niem. Swinemünde) było wtedy największą bazą niemieckiej marynarki wojennej nad Bałtykiem. W związku z przygotowaniami do II wojny światowej opracowano nową koncepcję obrony bazy Kriegsmarine. Jednym z elementów fortyfikowania portu, w celu jego ochrony przed atakiem z morza, lądu i powietrza, poza uzbrojeniem starych fortyfikacji w nowoczesne uzbrojenie, była rozbudowa fortyfikacyjna wysp. Na wyspie Wolin, poza szeregiem nowoczesnych baterii przeciwlotniczych i zaporowych, wybudowano dwie nowoczesne baterie obrony wybrzeża: "Goeben" uzbrojonej w trzy działa kalibru 28 cm oraz "Vinety" z czterema działami kalibru 15 cm. Pierwszą z nich zlokalizowano w głębi lasu, w okolicy miejscowości Przytór, natomiast baterię Vineta postanowiono wybudować bliżej morza, na najwyższym wzniesieniu w okolicy. Oba kompleksy zachowały się do dzisiaj i są wyjątkowym i cennym świadectwem wojskowej historii tego regionu. Bateria Vineta jest jednym z największych pod względem powierzchni zabytków na Pomorzu Zachodnim. Ochroną konserwatorską objęto ponad 15 hektarów.

Decyzja o budowie Baterii Vineta zapadła w 1935 roku jednak jej realizacja przesuwiała się w czasie. Powodem był konflikt z Pruską Dyрекcją Lasów, która nie chciała sprzedać lasu pod budowę wielkiego kompleksu wojskowego. Spór dotyczył wyceny gruntu i drzew na nim rosnących. Ostatecznie do sprzedaży doszło kilka miesięcy przed wybuchem II wojny światowej.

Prace rozpoczęto w 1938 roku, a ukończono w 1939 roku. Wybudowano cztery schrony koszarowo-bojowe (A, C, D, E - patrz na mapę), ze stanowiskami dla armat kalibru 15 cm, dwukondygnacyjny schron dowodzenia z systemem pancernych kopuł (B), maszynownię (F) oraz magazyn na amunicję (G). Dodatkowo na całym terenie wybudowano niezbędną infrastrukturę - nowoczesny radar (H), wartownie (I), baraki mieszkalne (J), trafostacje (K) czy sieć okopów pomiędzy schronami.

Efektom prac było powstanie unikanego kompleksu, który stał się projektem modelowym. Powielano go później w innych miejscach III Rzeszy, dostosowując indywidualnie projekt do warunków terenowych, a w miarę postępu wojny upraszczając projekty, by były tańsze w realizacji i utrzymaniu.

Na przełomie 1940 i 1941 roku załogę i armaty przeniesiono do Holandii na Wał Atlantycki. Nowowytbudowaną baterię nazwano Vineta, a świnoujskie schrony wykorzystano jako zaplecze szkoleniowe jednego z oddziałów Szkoły Artylerii Nadbrzeżnej w Świnoujściu (Küstenartillerie-Lehrabteilung). Gdy na przełomie marca i kwietnia 1945 roku do wyspy Wolin dotarły oddziały polskie i radzieckie, bateria wraz z innymi jednostkami prowadziła ostrzał zatrzymując front 19. Armii 2. Frontu Białoruskiego. Kiedy drogą morską ostatnie jednostki opuszczały miasto, podjęto decyzję o wysadzeniu zamków armat m.in. tych zamontowanych na schronach koszarowo-bojowych baterii Vineta. Ostatecznie na początku maja wojska sowieckie zajęły Świnoujście. Bateria Vineta przez kilka miesięcy była pozbawiana cennego wyposażenia, a następnie, na przełomie 1945/46 roku kompleks opuszczono

i przekazano Ludowemu Wojsku Polskiemu. Początkowo nie było pomysłu na wykorzystanie obiektów.

W czasie narastającego zagrożenia zimnej wojny na początku lat 50. podjęto decyzję, że obiekty mogą się przydać. W ich sąsiedztwie zbudowano fortyfikacje przeciwdesantowe mające chronić ten fragment wybrzeża przed atakiem wojsk NATO.

Do największej przebudowy całego kompleksu doszło w latach 60. XX wieku. Olbrzymimi nakładami finansowymi podjęto decyzję o modernizacji kompleksu na potrzeby Frontu Polskiego. Pomiedzy pięcioma schronami wybudowano podziemny tunel, obiekty uszczelniono i zasypano, następnie nasadzono na nich las, maskując wszystkie obiekty oraz całą infrastrukturę naziemną.

W ten sposób stworzono w pełni autonomiczne Podziemne Miasto o kryptonimie "10150" które od lat 60. przez blisko pół wieku pełniło różne funkcje dla dowództwa Frontu Polskiego, Marynarki Wojennej oraz 8. Flotylli Obrony Wybrzeża. Od roku 1965 schrony stały się jednym z najtajniejszych miejsc w Polsce. Kompleks, będący prawdziwym świadectwem zimnej wojny od 31 grudnia 2013 roku stał się filią Muzeum Obrony Wybrzeża w Świnoujściu.

Dla turystów został udostępniony 1 maja 2014 roku.

Podziemne Miasto na Wyspie Wolin

Bateria Vineta
Filia Muzeum Obrony Wybrzeża
w Świnoujściu

